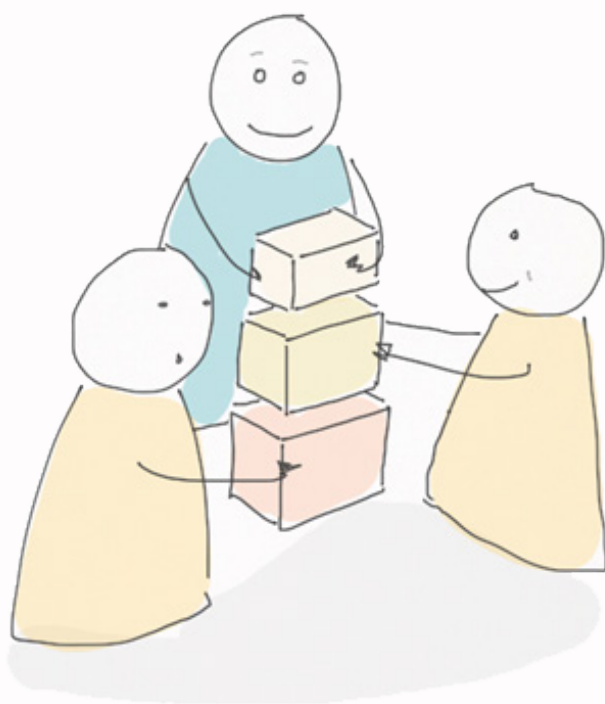

Libris för folkbiblioteken

– samarbete i en nationell katalog

National Library
of Sweden

Innehåll

- 1 Sammanfattning 3**
- 2 Bakgrund 5**
  - 2.1 *Arbetsgruppens uppdrag 5*
  - 2.2 *Om rapporten 5*
- 3 Nationell katalog – roller och tjänster 6**
  - 3.1 *Nationell katalog 6*
  - 3.2 *KB:s roll 6*
  - 3.3 *Nationalbibliografin 6*
  - 3.4 *Bibliotekens bidrag till Libris 7*
  - 3.5 *Att bli Librisregistrerande bibliotek 7*
  - 3.6 *Lokala bibliotekssystem 8*
  - 3.7 *Koppla samman Libris och lokala bibliotekssystem 8*
  - 3.8 *Öppna data och API:er 10*
  - 3.9 *Libris och system-/medieleverantörer 10*
- 4 Kostnader för att gå med i Libris 10**
- 5 Bibliotek i samverkan 11**
  - 5.1 *Nätverk och samarbeten 11*
- 6 Postförsörjning och postflöden 12**
  - 6.1 *Bibliotekens inköp och Libris förvärvsrutin 12*
    - 6.1.1 *Avtal mellan KB/Libris och medieleverantör 12*
    - 6.1.2 *Avtal mellan Librisbibliotek och medieleverantör 12*
    - 6.1.3 *Postens väg till Libris 12*
    - 6.1.4 *Medieleverantörer knutna till Libris förvärvsrutin 13*
    - 6.1.5 *Vidareutveckling av Libris förvärvsrutin 13*
    - 6.1.6 *Komplement till förvärvsrutinen 14*
    - 6.1.7 *E-böcker 14*
    - 6.1.8 *Mångspråkig litteratur 14*
  - 6.2 *Samverkan mellan Libris och lokala system 15*
  - 6.3 *Katalogisering 15*
    - 6.3.1 *Katalogiseringsanvisningar 16*
    - 6.3.2 *Katalogiseringsverktyg 16*
  - 6.4 *Ämnesord 16*
    - 6.4.1 *Allmänna ämnesord för facklitteratur 16*
    - 6.4.2 *Ämnesord för barnlitteratur 17*
    - 6.4.3 *Ämnesord för skönlitteratur för vuxna 17*
    - 6.4.4 *Genre och form 17*
    - 6.4.5 *Auktoriserade namnformer för personer, institutioner m.m. 17*
  - 6.5 *Klassifikation 18*
    - 6.5.1 *Dewey 18*
    - 6.5.2 *SAB 18*
    - 6.5.3 *Maskingenererade klassifikationskoder 18*
  - 6.6 *Hyllplacering 18*

- 6.6.1 Dewey 18
- 6.6.2 SAB och klartext 19

7 Folkbiblioteksspecifika behov av poster och standarder 20

7.1 Bibliografiska behov 20

- 7.1.1 Serier och fortsättningsarbeten 20
- 7.1.2 Årgångsposter 20
- 7.1.3 Originaltitel och originalskrift 20
- 7.1.4 Förkortad katalogisering 20
- 7.1.5 Standard för romanisering 21
- 7.1.6 Bärarter och format 21
- 7.1.7 Omslagsbilder med mera 21

7.2 Andra förslag till lösningar 21

- 7.2.1 Automatiserad gallringsrutin 21
- 7.2.2 Teknisk vidareutveckling 21

8 Behov av stöd till folkbiblioteken 23

- 8.1 *Stöd från KB i samarbetet 23*
- 8.2 *Utbildning 23*
- 8.3 *KB:s inflytandestruktur för nationell bibliotekssamverkan 24*

1 Sammanfattning

Kungl. biblioteket (KB) kunde i sin rapport *Folkpost på tre sekunder: en plan med sikte mot en nationell katalog* (2011)¹ konstatera att frågan om att finna alternativa lösningar för postförsörjning och katalogisering är central för folkbibliotekens medverkan i Libris. Strategin sammanfattades i tre nyckelord och en vision. Nyckelorden var kvalitet, snabbhet och rätt poster. Visionen var *Folkpost på tre sekunder*, dvs. att erbjuda ett sömlöst postflöde där Librisbibliotek får en användbar post in i sin lokala katalog direkt efter inköp hos någon av de större medieleverantörerna.

Denna rapport visar att den utstakade strategin fortfarande gäller, men också att den tar längre tid att förverkliga än förväntat. Ytterligare ett nyckelord kan läggas till de tidigare formulerade, nämligen samarbete. Förverkligandet av den nationella katalogen är en successiv process som involverar många aktörer, även folkbibliotekens system- och medieleverantörer. Framsteg har gjorts under de senaste åren, men många utmaningar kvarstår.

En strategisk målsättning är att göra hela Libris databas tillgänglig under en öppen licens, licensformen är Creative Commons nivå 0.² Svensk nationalbibliografi och svenska auktoritetsposter är sedan sommaren 2011 fritt tillgängliga utan restriktioner.

Idag ansluter sig kontinuerligt både folkbibliotek och andra typer av bibliotek som Librisregistrerade bibliotek. Varje bidrag till Libris kommer alla bibliotek till gagn. Folkbiblioteken tillför nya poster för medier där de har ett annat utbud än vad forskningsbiblioteken har. Det berikar Libris som nationell katalog.

I dagsläget är de administrativa rutinerna för anslutning till Libriskollektivet snabba och effektiva. Folkbiblioteken behöver tid att se över och anpassa sina egna interna arbetsflöden. I praktiken medför detta att anslutningen ofta sker stegvis, även efter det att överenskommelse tecknats med KB.

Deltagande i Libriskollektivet förutsätter aktivt samarbete mellan biblioteken och aktiv medverkan i uppbyggnaden av den gemensamma katalogen. En väl fungerande nationell katalog förutsätter också ett kontinuerligt samarbete mellan KB, deltagande Librisbibliotek och andra aktörer såsom system- och medieleverantörer.

Stora delar av postflödet är idag automatiserat med syfte att uppnå målsättningen om ett snabbare och effektivare postflöde som fungerar sömlöst hela vägen från beställning/order till dess att biblioteket har en fungerande post i sitt lokala system. Libris förvärvsrutin utgör en central del av detta automatiserade postflöde.

Målsättningen är bibliografiska poster av god kvalitet. Detta kan uppnås genom kompletterande manuella insatser där deltagande Librisbibliotek gemensamt samarbetar om, och bidrar till, att successivt berika och förbättra katalogposterna.

---

¹ http://www.kb.se/dokument/Rapport_nationell_katalog_11_06_20.pdf.

² <http://creativecommons.org/choose/zero/>.

På KB pågår dessutom projekt med att ta fram ett nytt katalogiseringsverktyg och en ny teknisk infrastruktur, Libris XL, vilket kommer att ge helt andra förutsättningar att stödja bibliotekens olika behov vad gäller bland annat katalogiseringsstandard och postflöden.

Det långsiktiga målet med folkbibliotekens medverkan i Libris är en nationell katalog som har användarna i fokus, erbjuder möjlighet till överblick över de medier som finns och är tillgänglig för låntagare i hela landet.

KB arbetar kontinuerligt med lösningar och behöver beakta folkbiblioteksspecifika behov genom att bland annat:

- utöka kataloginformation från andra katalogkällor
- vidareutveckla Libris förvärvsrutin (snabbhet, postkvalitet, uppdateringar)
- vidareutveckla tekniskt katalogiseringsstöd
- ta fram automatiserade lösningar
- ge katalogsupport och utbildning
- samverka med medie- och systemleverantörer
- utveckla API:er

Folkbiblioteken måste också finna lösningar för sin medverkan i Libris och rapporten föreslår bland annat att folkbiblioteken kan:

- samverka med varandra i nätverk
- etablera katalogiseringssamarbeten, speciellt vad gäller mångspråkig litteratur
- satsa på kompetensutveckling inom metadataområdet – både i fråga om katalogisering i Libris och i fråga om tjänster som bygger på metadata från Libris
- verka för att fler medieleverantörer ansluter sig till Libris förvärvsrutin och för kvalitativa poster från medieleverantörer – bland annat genom kravspecifikation vid upphandlingar av medier
- i samarbete med KB och systemleverantörerna verka för att de lokala systemen bättre anpassas för smidig kommunikation med Libris
- komplettera med externa tjänster, i de fall KB inte kan tillmötesgå behoven

2 Bakgrund

2.1 Arbetsgruppens uppdrag

Kungl. biblioteket (KB) fick 2011 ett samordningsuppdrag för hela biblioteksväsendet och har sedan dess arbetat med att bredda den nationella biblioteksinfrastrukturen Libris.

Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur och Expertgruppen för metadata beslutade att tillsätta en gemensam arbetsgrupp för att utreda frågan om folkbibliotekens anslutning till Libris, trösklar och verktyg för detta.

Arbetsgruppens uppdrag var att under ett års tid, med start hösten 2012, titta närmare på de förutsättningar folkbiblioteken behöver för att gå med i Libris. Fokus har varit bibliotekens behov av postförsörjning och att finna lösningar för detta. Utgångspunkt för arbetet har varit rapporten *Folkpost på tre sekunder! En plan med sikte mot en nationell katalog* (2011)³.

Resultatet levereras i form av en beskrivning av bibliotekens behov och förslag på lösningar, som ska kunna fungera som underlag för KB:s vidare arbete.

Medlemmar i arbetsgruppen:

Hilda Androls	Kungl. biblioteket (sammanställande)
Lena Gråberg	Uddevalla stadsbibliotek
Bodil Gustavsson	Stockholm universitetsbibliotek
Harriet Lacksten	Internationella biblioteket
Charlotte Landgren	Norrköpings stadsbibliotek
Anna Lindqvist	Stockholms stadsbibliotek
Jonathan Pearman	Malmö stadsbibliotek
Charlotta Simonsson	Karlstad stadsbibliotek
Ylva Sommerland	Göteborg stadsbibliotek
Helena Forssblad	Kungl. biblioteket (sekreterare)

2.2 Om rapporten

I denna rapport redovisas de slutsatser och lösningsförslag som KB i samarbete med arbetsgruppen kommit fram till. I rapporten redogörs också för hur KB arbetar med frågor kring folkbibliotekens anslutning till Libris idag.

Rapporten är sammanställd av Hilda Androls, Helena Forssblad, Christer Larsson och Harriet Aagaard samt granskad av arbetsgruppen och styrgruppen för projektet Libris för folkbiblioteken. Styrgruppen har utgjorts av Maria Hedenström, Maria Kadesjö och Miriam Säfström.

---

³ http://www.kb.se/Dokument/Rapport_nationell_katalog_11_06_20.pdf

3 Nationell katalog – roller och tjänster

3.1 Nationell katalog

Det långsiktiga målet är en gemensam nationell katalog som är fritt tillgänglig för alla och innehåller allt material som tillhandahålls av svenska offentligfinansierade bibliotek, folkbibliotek såväl som forskningsbibliotek. Det gäller alla på biblioteken förekommande medier och språk.

Den nationella katalogen ska ha användarna i fokus och erbjuda möjlighet att få överblick över vad som finns och hur det är tillgängligt.

Den nationella katalogen byggs upp genom samarbete. KB arbetar för att skapa en teknisk infrastruktur som underlättar bibliotekens medverkan.

3.2 KB:s roll

Libris har i över fyrtio år fungerat som samkatalog för Sveriges forskningsbibliotek. För att få en god bild av Libris start och utveckling under åren läs gärna *Att bryta ny marc : Libris 40: en jubileumsskrift*, (2012)⁴.

KB är systemägare och svarar för drift och utveckling av Libris nationella infrastruktur: den nationella samkatalogen för forskningsbibliotek, fjärlån (lån mellan bibliotek), publika söktjänster och andra kringliggande system och tjänster. Librisbiblioteken bidrar gemensamt till uppbyggnaden av innehållet i Libris databas som idag innehåller över 7 miljoner bibliografiska poster. Libris kundservice svarar på frågor och hjälper biblioteken med alla frågor kring Librisanslutning.

3.3 Nationalbibliografin

En del av KB:s uppdrag är att framställa Nationalbibliografin. Det innebär att alla tryckta böcker som ges ut i Sverige katalogiseras och blir sökbara i Libris. Som underlag läses förhandsinformation in varje natt från svenska förlag via Bokrondellen. Posterna får då förhandsstatus i Libris. När Nationalbibliografin får in den publikation som hör till en preliminär post, uppgraderar man den och gör den komplett.

Nationalbibliografin katalogiserar inte utländska böcker eller medier såsom film, Tv-spel, musik-cd etc.

KB köper också in, och katalogiserar i Libris, utländsk litteratur som har direkt svensk anknytning, så kallad *Suecana*:

- svensk litteratur i översättning till främmande språk
- utländsk litteratur om Sverige och svenska förhållanden
- förlagsutgiven finlandssvensk skönlitteratur
- finlandssvensk facklitteratur i urval

---

⁴ <http://libris.kb.se/hitlist?q=Att+bryta+ny+marc&d=libris&m=10&p=1&s=r>

3.4 Bibliotekens bidrag till Libris

Libris innehåller titlar som förvärfvas av främst svenska universitets-, högskole- och specialbibliotek. Ett 60-tal folkbibliotek registrerar/har registrerat någon del av sina samlingar i Libris. Libris innehåller även beställda titlar som ännu inte är tillgängliga för utlån.

Titlarna utgörs främst av böcker och tidskrifter (tryckta såväl som elektroniskt publicerade), men det finns också ett rikt och varierat urval av kartor, musiktryck, ljud- och videoupptagningar, referenser till artiklar i utländska tidskrifter och samlingsverk m.m.

I takt med att fler och fler folkbibliotek ansluter sig blir innehållet bredare.

3.5 Att bli Librisregistrerande bibliotek

Idag ansluter sig kontinuerligt både folkbibliotek och andra typer av bibliotek som Librisregistrerande bibliotek. Hur anslutningsprocessen går till beskrivs i *Registrera i Libris - en guide*⁵, som finns på KB:s webbplats.

Guiden beskriver vilka funktioner och tjänster biblioteket får tillgång till och vilka insatser biblioteket förväntas bidra med. Den används både av bibliotek som vill veta mer om vad Librisanslutning innebär och som ett arbetsverktyg för bibliotek som idag registrerar i Libris.

Här finns bland annat avsnitt om Libris förvärvsrutin, inmatchning av bestånd, postöverföring till lokala system, utbildning i Libris katalogisering, fjärrlån och kommunikationskanaler. Några lästips för att ta del av erfarenheter från andra Librisregistrerande bibliotek ingår också.

De bibliotek som vill bli Librisregistrerande bibliotek gör en intresseanmälan till Libris kundservice⁶. KB diskuterar och planerar tillsammans med biblioteket anslutningsprocessen. Tillsammans kommer KB och biblioteken fram till vilka lösningar som passar det ansökande biblioteket bäst. Det kan gälla katalogiseringsmodell, inköp via Libris förvärvsrutin, möjligheter att matcha in poster osv.

En överenskommelse mellan KB och det registrerande biblioteket ska undertecknas. I överenskommelsen framgår KB:s och bibliotekets åtaganden. Registrering ska göras enligt gällande regler och tillämpningsföreskrifter, (se Katalogisatörens verktygslåda)⁷, uppgifterna i Libris ska vara aktuella och material som registreras ska vara tillgängligt för lån eller läsning. Att tillgängliggöra sitt material för fjärrlån i Libris fjärrlånesystem är frivilligt.

KB svarar för drift och utveckling av tjänster och erbjuder utbildning i Libris katalogisering. Idag utförs katalogiseringen oftast av bibliotekets personal, men det är också möjligt att organisera katalogiseringssamarbeten mellan bibliotek eller låta en extern aktör registrera. Biblioteket ansvarar för att den/de som utför arbetet har tillräcklig katalogiseringskompetens.

Att ansluta sig till Libriskollektivet innebär ett nytt sätt att arbeta. Det är de deltagande biblioteken som tillsammans bygger katalogen.

---

⁵ <http://www.kb.se/libris/Startpaketguide-for-LIBRIS-registrerande-bibliotek/>

⁶ <http://www.kb.se/libris/kontakta/>

⁷ <http://www.kb.se/katalogisering/>

Biblioteket kan behöva se över arbetssätt, samarbetsformer och organisation och extra arbetsinsatser kan initialt krävas vid anslutning. Biblioteken bör tänka på och planera för:

- förankring hos personalen
- ansvar och roller
- förvärvsrutiner
- katalogrutiner
- utbildning/information

3.6 Lokala bibliotekssystem

Idag är de vanligaste förekommande bibliotekssystemen hos folkbiblioteken BOOK-IT, LIBRA, Mikromarc, Millenium och Koha.

3.7 Koppla samman Libris och lokala bibliotekssystem

Det finns flera sätt att koppla samman Libris med bibliotekets hemsida eller dess lokala bibliotekssystem.

I Mina bibliotek⁸ i Libris kan ett bibliotek välja att lyfta fram det egna bibliotekets/organisationens bestånd vid en sökning. Man ställer in ett favoritbibliotek och använder den permanenta länk som visas under ”Inställningar” om man vill att det i Libris tydligt ska framgå vad som finns på det egna biblioteket. Ett bibliotek kan alltså ställa in så att alla sökningar i Libris, på t.ex. en publik dator, startar med en avgränsning på det egna biblioteket eller bibliotekets organisation.

En användare kan dessutom söka från bibliotekets egen webbplats direkt i Libris via sökrutor⁹ som biblioteket integrerar i koden till sin webbplats.

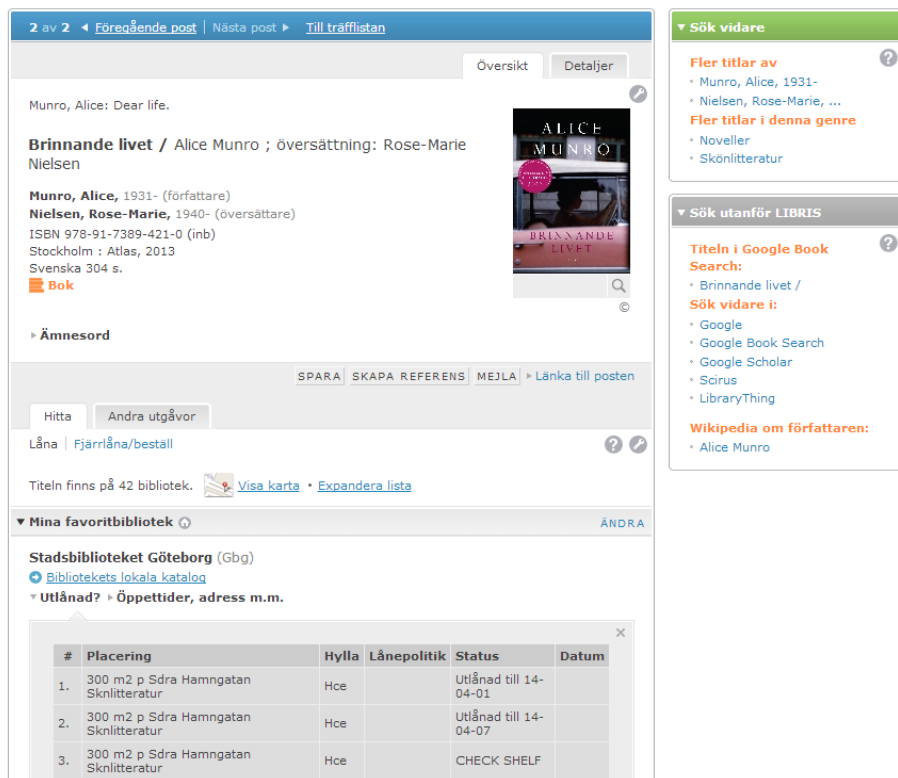
Många bibliotek visar om en bok finns att låna eller är utlånad genom att visa bokens lånestatus¹⁰. Funktionen administreras i Libris biblioteksdatabas och länken visas i Libris under fliken ”Utlånad?”. Nedan kan ses ett exempel på hur det kan se ut om man som Göteborgs SB har valt att låta lånestatus synas.

---

⁸ http://librishelp.libris.kb.se/help/my_libraries_swe.jsp?open=my_libraries_swe

⁹ http://librishelp.libris.kb.se/help/download_swe.jsp?open=download

¹⁰ <http://www.kb.se/libris/teknisk-information/lanestatus/>

2 av 2 ◀ Föregående post ▶ Nästa post ▶ Till träfflistan

Översikt Detaljer

Munro, Alice: Dear life.

Brinnande livet / Alice Munro ; översättning: Rose-Marie Nielsen

Munro, Alice, 1931- (författare)
Nielsen, Rose-Marie, 1940- (översättare)
 ISBN 978-91-7389-421-0 (inb)
 Stockholm : Atlas, 2013
 Svenska 304 s.
Bok

► **Ämnesord**

SPARA SKAPA REFERENS MEJLA ▶ Länka till posten

Hitta Andra utgåvor

Låna | Fjärlåna/beställ

Titeln finns på 42 bibliotek. Visa karta • [Expandera lista](#)

▼ **Mina favoritbibliotek** **ÄNDRA**

Stadsbiblioteket Göteborg (Gbg)

► [Bibliotekets lokala katalog](#)

► **Utlånad?** ► **Öppettider, adress m.m.**

#	Placering	Hylla	Lånepolitik	Status	Datum
1.	300 m2 p Sdra Hamngatan Sknlitteratur	Hce		Utlånad till 14-04-01	
2.	300 m2 p Sdra Hamngatan Sknlitteratur	Hce		Utlånad till 14-04-07	
3.	300 m2 p Sdra Hamngatan Sknlitteratur	Hce		CHECK SHELF	

Sök vidare

Fler titlar av

- Munro, Alice, 1931-
- Nielsen, Rose-Marie, ...

Fler titlar i denna genre

- Noveller
- Skönlitteratur

Sök utanför LIBRIS

Titeln i Google Book Search:

- Brinnande livet /

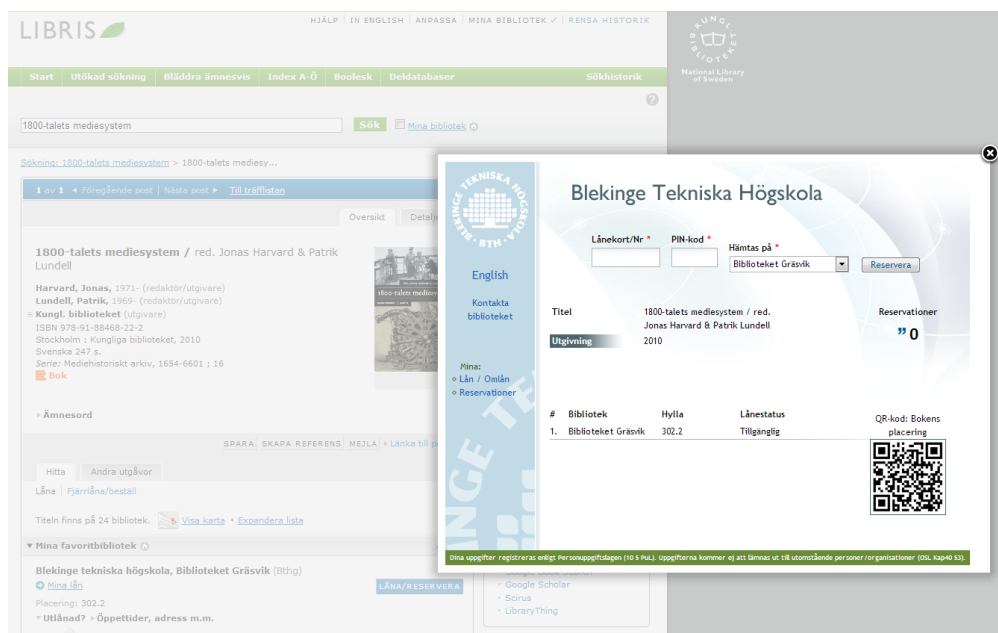
Sök vidare i:

- Google
- Google Book Search
- Google Scholar
- Scirus
- LibraryThing

Wikipedia om författaren:

- Alice Munro

Librislösningen LOPAC (Libris som Lokal OPAC)¹¹ är ett sätt att göra det egna bibliotekets lånehantering åtkomlig för användarna direkt i Libris. Exempel från Blekinge tekniska högskola nedan.

LIBRIS

HJÄLP | IN ENGLISH | ANPASSA | MINA BIBLIOTEK ✓ | RENSNA HISTORIK

Start URökad sökning Bläddra ämnesvis Index A-Ö Booteck Deldatabaser Sökhistorik

1800-talets mediesystem Sök

Sökning: 1800-talets mediesystem > 1800-talets mediesy...

1 av 1 ◀ Föregående post ▶ Nästa post ▶ Till träfflistan

Översikt Detaljer

1800-talets mediesystem / red. Jonas Harvard & Patrik Lundell

Harvard, Jonas, 1971- (redaktör/utgivare)
 Lundell, Patrik, 1969- (redaktör/utgivare)
 Kungl. biblioteket (utgivare)
 ISBN 978-91-88468-22-2
 Stockholm : Kungliga biblioteket, 2010
 Svenska 247 s.
 Serie: Mediehistoriskt arkiv, 1654-6601 ; 16
Bok

► **Ämnesord**

SPARA SKAPA REFERENS MEJLA ▶ Länka till posten

Hitta Andra utgåvor

Låna | Fjärlåna/beställ

Titeln finns på 24 bibliotek. Visa karta • [Expandera lista](#)

▼ **Mina favoritbibliotek** **ÄNDRA**

Blekinge tekniska högskola, Biblioteket Gräsvik (Bthg)

► [Mina lån](#)

Placering: 302.2

► **Utlånad?** ► **Öppettider, adress m.m.**

Blekinge Tekniska Högskola

Lånekort/Nr * PIN-kod * Hämtas på *

Biblioteket Gräsvik

Reservationer 0

Titel 1800-talets mediesystem / red. Jonas Harvard & Patrik Lundell

Utgivning 2010

#	Bibliotek	Hylla	Länestatus	QR-kod: Bokens placering
1.	Biblioteket Gräsvik	302.2	Tillgänglig	

Dina appfiter registreras enligt Personuppgiftslagen (10 k PUL). Loppfiterna kommer ej att lånas ut till utomstående personer/organisationer (00L Kap40 33).

► [Google Scholar](#)
 ► [Scirus](#)
 ► [LibraryThing](#)

¹¹ http://librishelp.libris.kb.se/help/lopac_swe.jsp?open=tech

3.8 Öppna data och API:er

API:er och protokoll

Med hjälp av en rad olika API:er (Application Programming Interface – en regeluppsättning för hur en viss programvara kan kommunicera med annan programvara och protokoll)¹² görs Librisdata och funktionalitet tillgängligt för återanvändning i andra tjänster och system.

Idag använder KB FTP och OAI-PMH¹³ för postexport, X-search, SRU och Z39.50 för att bygga tjänster på data i Libris (träfflistor, nyförvärvslistor, statistik osv.).

Öppna data

Den svenska nationalbibliografin och svenska auktoritetsposter är en delmängd av Libris som gjorts fritt tillgängliga utan restriktioner. Licensformen är Creative Commons nivå 0.¹⁴ Målsättningen är göra hela Libris databas tillgänglig under en öppen licens.

3.9 Libris och system-/medieleverantörer

KB arbetar för ett utökat samarbete med leverantörer av både system och medier. Libris förvärvsrutin är ett exempel på hur samarbete med leverantörer kan generera mervärde för biblioteken. KB har vid flera tillfällen haft möten med leverantörer i syfte att uppnå smidigare och mer effektiva rutiner och sådana möten kommer KB att fortsätta med.

I samarbete med biblioteken kan KB verka för att systemleverantörer bättre anpassar sina respektive system så att de fungerar smidigt i kommunikationen med Libris system.

Däremot är det inte KB:s uppdrag att vara part i bibliotekens upphandlingar av bibliotekssystem eller medieinköp. Biblioteken kan i stället vinna på att samarbeta med varandra, dela med sig av sina erfarenheter eller ingå i upphandlingssamarbeten.

För att uppnå riktigt bra flöden av poster mellan de olika systemen och, på sikt, en nationell katalog är det viktigt att biblioteken i sina kontakter ställer tydliga krav på system- och medieleverantörerna.

4 Kostnader för att gå med i Libris

Det är kostnadsfritt att gå med i Libris. För det enskilda biblioteket tillkommer kostnader för personal och eget arbete. De kurser KB erbjuder är avgiftsbelagda.

För det enskilda folkbiblioteket kan det innebära en initial merkostnad att ställa om till de nya arbetsrutiner som Librissamarbetet medför. Dessa kostnader kan variera, beroende på hur man tidigare har arbetat. En vägledning kan vara de beräkningar som Bibliotek Värmland tar fram i den projektrapport ”Inköp med Librisposter” som beräknas utkomma våren 2014¹⁵.

¹² Lista över Libris API:er: <http://www.kb.se/libris/teknisk-information/APIer/>

¹³ <http://www.openarchives.org/pmh/>

¹⁴ <http://creativecommons.org/choose/zero/>.

¹⁵ Delrapport från ”Inköp med Librisposter” <http://lansbiblioteket-i-varmland.regionvarmland.se/dokument-0>

5 Bibliotek i samverkan

Folkbiblioteken måste själva – med stöd av KB och andra Librisbibliotek – aktivt medverka i uppbyggnaden av en nationell katalog. Detta gäller allt från ämnesord och genrer till folkbiblioteksspecifika medier och folkbiblioteksrelevant mångspråkig litteratur (utländsk barn-, skön- och facklitteratur resp. litteratur i annan skriftart, t.ex. persiska).

Att gå med i Librissamarbetet öppnar nya möjligheter för folkbiblioteken att samarbeta för att på sikt minska kostnader och dubbelarbete.

5.1 Nätverk och samarbeten

Nyckeln till en nationell katalog är att biblioteken arbetar tillsammans. Forskningsbiblioteken har deltagit i Librissamarbetet i drygt fyrtio år men folkbiblioteken som är nya i sammanhanget behöver hitta egna vägar.

KB uppmuntrar regionala nätverk, där folkbiblioteken i en region samarbetar kring t.ex. exempel katalogiseringsfrågor. Ett bra exempel, som kan inspirera andra, finns i Västra Götaland där man har startat ett nätverk för Librisbibliotek. Nätverket är öppet för alla bibliotek inom länet som är intresserade av ämnet, både Librisregistrerade och andra.¹⁶

Ett sätt att bidra till berikningen av Librisdatabasen är att bibliotek med specialkompetens koncentrerar sig på att katalogisera en speciell grupp av medier som t.ex. mångspråkig litteratur eller filmer.

Bibliotek kan även gå samman och dela på en katalogisatorstjänst som man gjort inom Bibliotek Värmland.

Eftersom många folkbibliotek saknar katalogiseringsvana i sina organisationer behövs en mötesplats där man kan arbeta fram rutiner och standarder för katalogisering av folkbibliotekens medier. Libris användargrupp katalogisering kan vara ett nav i ett sådant samarbete, se 7.3.

---

¹⁶ <http://www.kulturivast.se/bibliotek/natverk-for-librisbibliotek>.

6 Postförsörjning och postflöden

6.1 Bibliotekens inköp och Libris förvärvsrutin

6.1.1 Avtal mellan KB/Libris och medieleverantör

Libris förvärvsrutin kan beskrivas som ett ramverk för hur metadataflöde mellan medieleverantör, Libris och beställande bibliotek ska fungera. Medieleverantören ska kunna integrera Libris förvärvsrutin i sin egen försäljnings- och distributionsprocess.

Medieleverantörens och KB:s åtaganden regleras i avtal, som tecknas först efter det att medieleverantörens metadataflöde testats och godkänts av KB. De medieleverantörer som infört rutinen och undertecknat avtalet listas i 5.1.4.

Medieleverantör som tecknat avtal om Libris förvärvsrutin åtar sig

- att överföra metadata (bibliografisk post och beståndspost) på alla beställningar från de registrerande Librisbibliotek som är leverantörens kunder till bibliotekens lokala system via Libris ordinarie rutiner för export.
- att följa KB:s specifikationer både i fråga om lägsta nivå på metadata och i fråga om leveranssätt, format och andra tekniska detaljer.

Medieleverantör kan skapa bibliografiska poster från det metadata som finns i deras egen databas, från Libris eller från annan källa (t.ex. British Library eller Library of Congress). Metadatanivå, leveranssätt etc. preciseras i dialog mellan KB och medieleverantör.

Ett syfte med förvärvsrutinen är också att effektivisera katalogiseringsprocessen. Metadata för de beställda titlarna förs i ett första steg över till Libris och därifrån vidare till det beställande bibliotekets lokala system.

6.1.2 Avtal mellan Librisbibliotek och medieleverantör

Biblioteken kan i sina medieupphandlingar hänvisa till det avtal som KB och medieleverantören tecknat och dessutom ställa egna tilläggskrav och/eller specificera tilläggstjänster, t.ex. i fråga om nivå på klassifikation, ämnesord och bibliografisk fullständighet.

Tilläggstjänst kan också vara att medieleverantören successivt distribuerar uppgraderade bibliografiska poster. Det är också möjligt att sluta avtal med en extern leverantör som katalogiserar åt biblioteket i Libris. Medieleverantörens åtaganden regleras i dessa fall alltid i de avtal som tecknats mellan respektive bibliotek och medieleverantör.

6.1.3 Postens väg till Libris

Medieleverantören gör bibliotekens beställningar (bibliografisk post och beståndspost) tillgängliga för inmatchning/inläsning i Libris. För närvarande sker inmatchning mot befintliga Librisposter på unika identifikatorer (främst ISBN och leverantörens unika id) och en maskinell schablonbedömning görs av bibliografisk kvalitet (nivå). En förhandspost från Bokrondellen rankas då högre än en rudimentär eller preliminär post som enbart skapats från leverantörens eget metadata. På samma sätt rankas en bibliografisk post på godkänd nivå (mini-, biblioteks- eller NB-nivå) högre än en förhandspost.

I samband med Librisinläsning skickas statusrapport (via e-post) till KB:s kontaktadress på beställande bibliotek.

Bibliotekets innehav blir då synligt i Libris på samma sätt som om uppgiften hade lagts in manuellt.

Beställande bibliotek hämtar därefter poster för de titlar som beställts och matchats/lästs in i Libris. Detta görs via bibliotekets normala överföringsmetoder, dvs. i dagsläget huvudsakligen s.k. batchöverföring via FTP.

Biblioteket kan själv välja om man vill ta över även de bibliografiska uppgraderingar (förbättringar) som görs av NB eller andra Librisbibliotek. På motsvarande sätt kan det finnas möjligheter att i det lokala systemet ställa in om man t.ex. vill skydda vissa fält från överskrivning. Rent tekniskt är det alltså ingen skillnad på om uppgiften har katalogiserats manuellt eller kommit in i Libris via förvärvsrutinens automatiserade metadataflöde.

Bibliografiska poster på preliminär nivå eller förhandsnivå kan efterhand dessutom kompletteras av bibliotekets egna katalogisatörer enligt anvisningar från KB. Vinsten med att komplettera i Libris är att förbättringarna kommer hela Libriskollektivet till godo. De uppgraderade posterna kommer sedan automatiskt över till det lokala systemet.

Se även 5.2 om samverkan mellan Libris och lokala system.

6.1.4 Medieleverantörer knutna till Libris förvärvsrutin

Libris förvärvsrutin¹⁷ utökas ständigt med de medieleverantörer som folkbiblioteken använder sig av. I skrivande stund ingår nio medieleverantörer.

- Adlibris (böcker m.m.)
- Bokus (böcker m.m.)
- BTJ (böcker m.m.)
- Dawson Books (böcker, e-böcker)
- DK Agencies (böcker på indiska och sydasiatiska språk)
- F. Delbanco (böcker m.m.)
- Ferdosi International (böcker m.m. på persiska, arabiska, kinesiska, ryska, somaliska med flera språk)
- FörlagEtt (digitala AV-medier m.m.)
- Publit/Atingo (e-böcker)

6.1.5 Vidareutveckling av Libris förvärvsrutin

KB arbetar kontinuerligt med sikte på att realisera visionen *Folkpost på tre sekunder* (snabbhet, kvalitet, rätt poster, successiv uppdatering).

En beståndsdel i detta arbete kan vara att undersöka förutsättningarna att minimera behovet av parallella metadataflöden från medieleverantörer (orderinformation/-bekräftelse respektive

---

¹⁷ <http://www.kb.se/libris/katalogisering/Forvarvsrutin/>

kataloginformation), en annan att systemleverantörer anpassar sina bibliotekssystem till att hantera mer direkta och snabbare överföringsmetoder (t.ex. OAI-PMH).

För att öka inflödet av poster strävar KB även efter att teckna avtal med fler av de leverantörer som biblioteken köper medier från (förutsättningen är att medieleverantörerna kan uppfylla de villkor som anges i avtalet med KB).

6.1.6 Komplement till förvärvsrutinen

Som komplement till förvärvsrutinen hämtas regelbundet katalogposter för bl.a. e-böcker och digitala ljudböcker från Elib, talböcker och andra medier tillgängliga enligt § 17 Upphovsrättslagen från MTM (Myndigheten för tillgängliga medier) samt förhandsinformation från svenska förlag via Bokrondellen. Bokrondellen är distributör för den svenska bok- och förlagsbranschen och innehåller förhandsposter om kommande utgivning på de svenska förlagen. Nationalbibliografen och Bokrondellen har ett avtal om dels utbyte av poster, dels att Nationalbibliografen ska katalogisera förlagsutgivet svenskt material inom tre arbetsdagar.

I dagsläget finns ingen koppling till biblioteksbestånd vare sig från MTM eller från Elib men biblioteken kan ta över posterna till sina lokala system. Publit/Atingo levererar automatiskt katalogposter på e-böcker, med biblioteksbestånd enligt Libris förvärvsrutin.

Svensk mediedatabas, SMDB, är söktjänsten för KB:s audiovisuella samlingar. Här finns uppgifter om TV, radio, video, biovisad film, skivor och multimedier. På sikt kan SMDB integreras i Librisystemen.

6.1.7 E-böcker

KB har i enlighet med propositionen *Läsa för livet*¹⁸ fått i uppdrag att inleda en försöksverksamhet med att tillgängliggöra e-böcker. KB avser att utföra uppdraget som en integrerad del i pågående utveckling av den nationella biblioteksinfrastrukturen Libris, detta för att utnyttja befintliga resurser på bästa sätt. Försöksverksamheten med att tillgängliggöra e-böcker kommer att ske i nära samarbete med biblioteken.

6.1.8 Mångspråkig litteratur

Sedan 2011 är Internationella biblioteket (IB) en partner till KB och katalogiserar delar av sitt bestånd i Libris. IB kan inte stå för folkbibliotekens totala behov av katalogisering av mångspråkig litteratur. Fler bibliotek behöver bidra.

Som ett komplement har KB avtal om Libris förvärvsrutin med för närvarande ett par medieleverantörer som är särskilt inriktade på litteratur på persiska, somaliska, hindi och annan mångspråkig litteratur (DK Agencies, Ferdosi International) och har dessutom kontakt med ytterligare leverantörer.

Katalogposter på mångspråkig litteratur är dessutom tillgängliga via samsökningstjänsten Metaproxy (från det danska företaget Indexdata) som nås via katalogiseringsklienten

---

¹⁸ <http://www.regeringen.se/sb/d/16860/a/224959>

Voyager. I denna tjänst kan man söka i ett antal nationalbibliotekskataloger och i ett stort antal samlingar av databaser. Posterna kan sedan importeras till Libris.¹⁹

Ytterligare lösningar till att öka antalet mångspråkiga poster i Libris som arbetsgruppen diskuterat:

- Att biblioteken lägger in rudimentära poster för att effektivt få böckerna i omlopp. Det behövs här mallar på enkel nivå för att underlätta katalogisering för biblioteken. KB arbetar på att sådana mallar ska finnas i Libris katalogiseringsverktyg.
- Att de Libriskatalogiserande biblioteken fördelar de olika språken emellan sig. Man bör dra nytta av den kompetens som finns på bibliotek runt om i landet. Här skulle det med fördel kunna bildas nätverk med IB som samordnare.

Frågan kräver vidare arbete på flera nivåer. Eventuellt kan en arbetsgrupp med biblioteksrepresentanter fortsätta att arbeta med frågan.

6.2 Samverkan mellan Libris och lokala system

Folkbibliotekens systemleverantörer är viktiga medaktörer i arbetet med att skapa goda förutsättningar för en snabb och effektiv postförsörjning.

KB räknar med att vid övergången till ny teknisk systemarkitektur (Libris XL) lämna MARC som internt lagringsformat, men att trots det även fortsättningsvis kunna leverera katalogposter i MARC21.

Ett minimikrav är därför att lokala system kan ta emot och hantera Librisposter i MARC21, men även att leverantörerna har beredskap för snabba och direkta överföringsmetoder såsom OAI-PMH. Den idag vanligaste metoden med batchöverföring via FTP fördröjer flödet, vilket kan inverka negativt på bibliotekens arbetsprocesser. En effektiv postförsörjning kräver också att Librisposter kan matchas på ett tillfredsställande sätt mot den lokala katalogen, liksom att systemet erbjuder flexibla sätt att skydda fält/uppgifter från överskrivning vid import och matchning.

I ett mer långsiktigt perspektiv måste systemleverantörerna förhålla sig till framtida omvärldsförändringar i form av länkad data, RDF (Resource Description Framework) och RDA²⁰, (Resource Description and Access) m. m, i dialog med KB.

Andra betydelsefulla medaktörer är medieleverantörer och naturligtvis folkbiblioteken själva, de senare som kravställare gentemot sina leverantörer.

6.3 Katalogisering

Genom bibliotekens inköp kommer det in poster från en rad olika källor. Många av dessa poster är ofullständiga, men bidrar till ett effektivt flöde där biblioteken snabbt kan göra sina inköpta medier utlåningsbara. För att uppnå kvalitetsmålet är det också viktigt att de bibliotek som har köpt in mediet samarbetar om att successivt färdigställa (uppgradera) de ofullständiga posterna. Katalogisatörens verktygslåda innehåller anvisningar för hur detta görs.

---

¹⁹ <http://www.kb.se/libris/katalogisering/Metaproxy/>

²⁰ <http://www.rdatoolkit.org/>

6.3.1 Katalogiseringsanvisningar

Katalogisatörens verktygslåda

Katalogisatörens verktygslåda innehåller anvisningar och riktlinjer för auktoritetsarbetet samt den deskriptiva och ämnesmässiga katalogiseringen i Libris samkatalog.

Katalogisatörens verktygslåda behöver ses över och omarbetas. En del av katalogiseringsinstruktionerna kommer att integreras i det nya katalogiseringsverktyg som tas fram i KB:s katalogprojekt. Exempelvis har folkbiblioteken behov av anvisningar för fler medietyper som antingen inte finns eller som behöver kompletteras för deras behov, bland annat filmer och TV-/datorspel. För att underlätta katalogisering av dessa tar KB fram fler mallar.

Anvisningar för translitterering och genre/ämnesord finns men behöver utvecklas.

Krav på katalogiseringsnivå

Enligt KRS 1.0D anges tre nivåer för bibliografisk beskrivning:

- Beskrivningsnivå 1 (minimnivå) är den minst fullständiga.
- Beskrivningsnivå 2 (biblioteksnivå) är den av biblioteken normalt tillämpade.
- Beskrivningsnivå 3 (nationalbibliografisk nivå) den mest fullständiga.

Ett bibliotek som deltar i Librissamarbetet behöver bara katalogisera på miniminivå.

6.3.2 Katalogiseringsverktyg

På KB pågår projekt med att ta fram en ny teknisk infrastruktur (projektnamn Libris XL) och ett nytt webbaserat katalogiseringsverktyg, det senare med planerad driftsättning hösten 2014.

Det nya katalogiseringsverktyget ger bättre förutsättningar att stödja bibliotekens olika behov vad gäller bland annat katalogiseringsstandard och postflöden. Det nya verktyget är också utformat för att ge en mer användarvänlig och intuitiv katalogisering. Exempel på stödfunktioner är inbyggd katalogiseringshjälp, suggestfunktioner och mallar för olika beskrivningsnivåer och medietyper (böcker, filmer, TV-/datorspel m.m.).

6.4 Ämnesord

Svenska ämnesordsredaktionen på KB ansvarar för ämnesord och genrer. I KB:s inflytandestruktur finns sedan 2013 en arbetsgrupp för Svenska ämnesord bestående av bibliotekarier från folkbibliotek, universitetsbibliotek, BTJ och Nationalbibliografen på KB.

6.4.1 Allmänna ämnesord för facklitteratur

Svenska ämnesord finns som ett ämnesordssystem sedan 2002 och består dels av en lista med godkända termer och dels av riktlinjer för indexering av material. Fritt tillgänglig på KB:s webbplats finns databasen Svenska ämnesord²¹ som underhålls av KB och innehåller ämnesord från tre skilda ämneslistor: Svenska ämnesord; Barnämnesord; och Tesaurus för grafiskt material (ämnesord för bilder). I Svenska ämnesord ingår även listan Svenska ämnesord för genre/form.

---

²¹ <http://www.kb.se/katalogisering/Svenska-amnesord/>

Svenska ämnesord arbetar enligt internationella standarder och har mappat de svenska termerna till det amerikanska ämnesordssystemet Library of Congress Subject Headings (LCSH). Nya förenklade riktlinjer för ämneskatalogisering används sedan juli, 2012.

I Libris använder de flesta stora bibliotek Svenska ämnesord. Nationalbibliografin har använt Svenska ämnesord sedan 2002. Även andra ämnesordssystem/tesaurer används av bl. a. specialbiblioteken inom Libriskollektivet, t.ex. Medical Subject Headings (MeSH).

6.4.2 Ämnesord för barnlitteratur

För indexering av tryckt svensk litteratur för barn finns en särskild ämnesordslista. Denna lista finns inlagd i databasen Svenska ämnesord. Svenska barnboksinstitutet använder listan för indexering av tryckt svensk litteratur för barn, både för fack- och skönlitteratur. Svensk biblioteksförerings redaktionskommitté för indexering av skönlitteratur ansvarade för barnlistan i Svenska ämnesord under 2005-2013. Från och med 2014 ansvarar Svenska barnboksinstitutet²² för arbetet med barnämnesord.

6.4.3 Ämnesord för skönlitteratur för vuxna

Svensk biblioteksförerings redaktionskommitté för indexering av skönlitteratur har ansvarat för ämnesord för skönlitteratur för vuxna. Från 2014 i samband med att KB fått ansvar för de bibliografiska kommittéerna har ansvaret överförs till Svenska ämnesords redaktion. Planering av hur det ska ske rent praktiskt pågår.

6.4.4 Genre och form

Redaktionen för Svenska ämnesord ansvarar för arbetet med att bygga upp en nationell tesaurus för genre/formtermer. För närvarande finns flera olika listor för olika typer av material, som allmänna genre/formtermer, termer för grafiskt material, skönlitteratur, barnlitteratur, film, tidskrifter, musik m.m. Några av listorna finns i databasen Svenska ämnesord medan andra listor finns på Svenska ämnesords webbplats.

En förkortad lista på genre/formtermer för användning i Libris har tagits fram (13 termer). Nationalbibliografin använder idag endast genre/formtermer för biografiska eller självbiografiska romaner.

6.4.5 Auktoriserade namnformer för personer, institutioner m.m.

I Auktoritetsdatabasen finns rekommenderade (auktoriserade) namn för personer, institutioner, titlar m.m. Databasen underhålls i Libris av KB i samarbete med andra forskningsbibliotek. Nationalbibliografin ansvarar för namnformer för svenska personer, institutioner och titlar. För en gemensam katalog är det viktigt att alla använder sig av samma namnformer. I RDA, finns ett större fokus på auktoritetsarbete. Det gäller även i Libris nya katalogiseringsverktyg som kommer att tas i bruk under 2014.

I dagsläget finns skillnader mellan folk- och forskningsbibliotekens praxis i fråga om bland annat;

- Ryska namnformer
- Namn som kan skrivas ut på olika sätt ex. Tupac el. 2 pac

---

²² <http://www.sbi.kb.se/>

- Isländska namn, inverteras enligt folkbibliotekspraxis
- Arabiska namn med förstavelse, el eller al
- Författare som bytt namn, ex. Viveca Lärn/Sundvall

Det pågår diskussioner om hur detta kan förbättras i Libris. Det handlar delvis om att enas kring en gemensam praxis, men skulle eventuellt kunna kompletteras med någon form av inställning för val av namnform i ett framtida Libris XL.

6.5 Klassifikation

Bibliotek kan själva välja vilket klassifikationssystem de vill använda i Libris. SAB används fortfarande av de flesta folkbibliotek.

6.5.1 Dewey

KB använder sedan 2011 Dewey decimalklassifikation. Nationalbibliografin katalogiserar den svenska utgivningen med Dewey. Majoriteten av forskningsbiblioteken i Libris använder Dewey.

KB har inrättat en Svensk Deweyredaktion som ansvarar för Dewey i Sverige och Svenska WebDewey. I KB:s inflytandestruktur finns sedan 2013 en arbetsgrupp för Dewey bestående av bibliotekarier från folkbibliotek, universitetsbibliotek, BTJ och Nationalbibliografin. Arbetsgruppen deltar i planering av KB:s arbete.

6.5.2 SAB

KB har tagit över ansvaret för SAB klassifikationssystem från 2014. SAB ägdes tidigare av Svensk biblioteksforening. KB planerar att publicera SAB fritt tillgängligt som öppna data, men detta kan göras först 2015, då Biblioteksforeningens avtal med BTJ löper ut. KB kommer däremot inte att vidareutveckla SAB.

6.5.3 Maskingenererade klassifikationskoder

I Libris webbsök görs en maskingenerering av SAB och Dewey utifrån Konverteringstabellen mellan Dewey och SAB. Det finns maskingenererade SAB-koder i poster som klassificerats med Dewey och tvärtom på poster som klassificerats med SAB. Maskingenereringen gör att det är möjligt att göra samlade ämnessökningar via klassifikation i alla poster på facklitteratur som klassificerats med antingen SAB eller Dewey. Detta gäller dock inte för avdelning 800 som i Dewey samutnyttjas för skönlitteratur och litteraturvetenskap.

Vid postöverföring från Libris kan bibliotek välja att ta med den maskingenererade SAB- eller Deweykoden. Maskingenererade koder blir av varierande kvalitet jämfört med en manuell klassificerad kod eftersom Dewey och SAB bara i vissa fall motsvarar varandra exakt.

6.6 Hyllplacering

6.6.1 Dewey

De bibliotek som använder Dewey har skapat egna förkortade hyllistor och lägger hyllkod manuellt i beståndsposten. Libris planerar att införa möjligheten att utifrån vald klassifikationskod i Dewey få en förkortad kod genom ett API skapat av OCLC. Exakt hur tjänsten ska utformas och när den blir möjlig att implementera är ännu inte klart.

6.6.2 SAB och klartext

Det går även att använda SAB eller klartext som hyllplacering.

7 Folkbiblioteksspecifika behov av poster och standarder

Under arbetet med arbetsgruppen för folkbibliotekens medlemskap i Libris har det framkommit ett antal behov i Libris databas som folkbiblioteken vill få tillfredställda. Dessa arbetar KB på att lösa på sikt.

7.1 Bibliografiska behov

7.1.1 Serier och fortsättningsarbeten

Information om skönlitterära ”serier” efterfrågas på folkbiblioteken. Katalogiseringsstandard behandlar ”serier” på olika sätt. Information finns i Libris för serier med en gemensam serietitel, men saknas för fortsättningsarbeten, som är mycket vanligt förekommande för skönlitteratur, t.ex. ”serien” om Harry Potter. För fortsättningsarbeten efterfrågas information om vilka titlar som ingår och läsordning, det vill säga i vilken ordning böckerna ska läsas.

Detta är löst genom att informationen tills vidare läggs i ett anmärkningsfält. Ambitionen är att i Libris XL utveckla stöd för hållbar maskinläsbar länkning mellan de delar som ingår i serie/fortsättningsarbete.

7.1.2 Årgångsposter

Det finns önskemål om årgångsposter (för årsböcker och tidskrifter) som kan kopplas till periodikamodulen i de lokala bibliotekssystemen. Sådana katalogiseras inte i Libris, men en möjlighet skulle kunna vara att undersöka om de kan genereras vid postexport.

7.1.3 Originaltitel och originalskrift

KB:s arbete med Libris XL innebär bland annat att MARC21-formatet som inte längre kommer att användas internt lagringsformat i Libris. Däremot kommer Librisposter att kunna exporteras i MARC21 även i fortsättningen. En förutsättning för smidig kommunikation mellan Libris och lokala bibliotekssystem är alltså att de lokala bibliotekssystemen kan tolka MARC21 på ett korrekt sätt, t.ex. ifråga om originaltitel/uniform titel och originalskrift (MARC21-fält 880). I dagsläget fungerar den kommunikationen inte alltid helt tillfredsställande.

Förutom att lösa tekniska problem behöver folkbiblioteken samarbeta om att lägga in originalskrift. Katalogisatörer med språkkompetens kan samarbeta mer med varandra nationellt.

7.1.4 Förkortad katalogisering

Folkbibliotek tillämpar förkortad katalogisering för skönlitteratur. Samma post kan då utnyttjas för nya utgåvor. Det gör träfflistor för klassiker och populära romaner överskådliga och gör det enkelt att reservera en titel oberoende av upplaga. Förkortade katalogposter är inte standard i Libris. Bibliotek som använder Libris förvärvsrutin kommer att få standardposter, inte förkortade poster, till sina bibliotekskataloger.

Behovet att kunna presentera kataloginformation på ett användarvänligt sätt bör kunna hanteras med ett visningsgränssnitt som använder sig av FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records). Problematiken med gemensamma reservationer bör kunna lösas genom att KB tar fram en funktion för att kunna leverera sammanslagna poster via export till

lokala system och/eller att folkbiblioteken påverkar sina respektive systemleverantörer att införa FRBR eller utvecklar rutiner för grupperad reservation.

Presentationen av verket skulle alltså skiljas från den underliggande manifestationsspecifika kataloginformation (katalogposter) som kommer in till de lokala systemen. Manifestationsspecifik kataloginformation följer postflödet från Bokrondellen och de medieleverantörer som är anslutna till Libris förvärvsrutin vilket bör underlätta såväl grupperad reservation som mer entydig identifikation av manifestationer (CD, MP3-CD, storstil etc.).

7.1.5 Standard för romanisering

Standard för romanisering av kyrillisk skrift (bl. a. i ryska katalogposter) skiljer sig mellan folkbibliotek och forskningsbibliotek. I Katalogisatörens verktygslåda anges forskningsbiblioteksformen (ISO 9:1995) som standard för romanisering av den deskriptiva informationen, medan namnformer i uppslag skall anges enligt principen för mest känd namnform i svenskspråkig referenslitteratur (alltså enligt folkbibliotekens praxis).

Möjligheten att i Libris XL parallellt registrera information enligt såväl olika romaniseringsstandarder som originalskrift har diskuterats, och utreds vidare.

7.1.6 Bärartyper och format

Folkbiblioteken har behov av att enhetligt kategorisera bärartyper och format på en nivå som inte helt kan tillgodoses inom ramen för MARC21 och nuvarande katalogiseringsregler (mp3, DAISY, EPUB etc.). KB undersöker förutsättningarna att ta fram en sådan lista med utgångspunkt från de formattermer som listas i RDA 3.19.3.3.

7.1.7 Omslagsbilder med mera

Många folkbibliotek har tillgång till omslagsbilder, beskrivningstexter m.m. som de kan visa för sina användare via lokala system. Materialet är idag upphovsrättsligt skyddat och eftersom Libris är ett system som strävar efter öppenhet kan detta material inte alltid användas i Libris. KB bevakar rättsläget kontinuerligt men har idag inte möjlighet att finansera eventuella avtal.

7.2 Andra förslag till lösningar

7.2.1 Automatiserad gallringsrutin

En av de förbättringar av Libris som arbetsgruppen anser behövs är en automatiserad gallringsrutin. Idag gallrar biblioteken dubbelt i den lokala katalogen och i Libris. Det finns en rutin där bibliotek månadsvis kan skicka gallringslistor som körs mot Libris. Detta manuella förfarande håller inte långsiktigt utan behöver utvecklas.

Ett projekt för att undersöka möjligheterna att driftsätta en mer automatiserad hantering finns med i planen för fortsatt vidareutveckling och blir troligen ett separat del i arbetet med Libris XL.

7.2.2 Teknisk vidareutveckling

KB skapar verktyg och en teknisk infrastruktur som underlättar ett gemensamt byggande av en nationell katalog. Målet är att utöka täckningsgraden av folkbiblioteksrelevanta medietyper

m.m. i Libris, bland annat genom att sätta upp automatiserad import från fler källor, exempelvis för de fritt tillgängliga e-böcker som digitaliseras av Litteraturbanken²³.

---

²³ litteraturbanken.se/

8 Behov av stöd till folkbiblioteken

8.1 Stöd från KB i samarbetet

E-postlistan Libris för folkbiblioteken lanserades i oktober 2013. Den är en lista för frågor och diskussion för folkbiblioteken. Listan ska vara ett komplement till kontakten med KB för biblioteken. På den kan KB och biblioteken byta erfarenheter och listan kan bli del av supporten eftersom man kan ta del av andras råd och erfarenheter.

KB vill uppmuntra till regionala nätverk i landet där biblioteken diskuterar gemensamma frågor kring Librisanslutning. Sådana nätverk kan med fördel organiseras av länsbiblioteken. Ett exempel är det nätverk för Librisbibliotek som startats i Västra Götaland (se 4.1). Personal från KB kan delta men arbetet organiseras av biblioteken själva.

Ett förslag från arbetsgruppen är att man bygger ut KB:s nuvarande katalogsupport (per e-post) till en mer interaktiv chattfunktion eller liknande, nära integrerad med det nya webbaserade katalogiseringsverktyget.

8.2 Utbildning

När många nya bibliotek blir Librisregistrerade ökar behovet av utbildning och information om Librissamarbetet och katalogisering i Libris. KB har hittills erbjudit grundkurser i Libriskatalogisering på tre dagar: Grundkurs i Libriskatalogisering och introduktion till Librissystemen. Kurserna har innehållit övergripande information om Libris och bibliotekens roll i det nationella katalogiseringssamarbetet. Ämnen som tagits upp är förhållandet mellan Libris och de lokala systemen, bibliotekens åtaganden och det tekniska stöd KB kan erbjuda. Katalogisering av enkla monografiska och seriella publikationer och att utforma auktoritetsposter för personer har ingått i kursen.

Kursen har de senaste åren erbjudits 4 gånger/år i Stockholm och i några fall har utlokaliserade kurser där man samlat folkbibliotek inom samma region ordnats.

Utbildning behövs på olika nivåer och i olika former, både på KB och i olika regioner i landet. Undervisningen behöver anpassas till folkbibliotekens behov.

Grundläggande utbildning i katalogisering ges inte av KB. Den tredagars grundkurs som KB ger räcker inte alltid till för folkbibliotek som inte har personal med kunskaper och erfarenhet av katalogisering.

Webbaserad utbildning i form av filmer och webinarier gör det möjligt att nå många personer på kort tid. Filmer möjliggör också självstudier och ger möjlighet att gå tillbaka och repetera. Instruktionsmaterial behöver kompletteras med möjligheter att ställa frågor och diskutera katalogisering. Den möjligheten finns idag men kommer att behöva förstärkas.

Fler aktörer behöver samverka för att erbjuda utbildning. Ett exempel är Sveriges depåbibliotek och lånecentral i Umeå som har i uppgift att bidra med stöd och kompetensutveckling för folkbiblioteken.

8.3 KB:s inflytandestruktur för nationell bibliotekssamverkan

Idag finns det två styrgrupper och fem expertgrupper i KB:s inflytandestruktur. De som har mest påverkan på arbetet för folkbiblioteken i Libris är Styrgruppen för Libris infrastruktur och Expertgruppen för metadata.

Inflytandestrukturens huvudsakliga uppgift är att stödja KB i det nationella uppdraget att ha överblick över Sveriges allmänna biblioteksväsende. Inflytandestrukturen är även tänkt att främja samverkan inom biblioteksväsendet i allas gemensamma intressen. Styr- och expertgrupperna ska lyfta och föra vidare strategiska frågor till Nationella referensgruppen. De kan också få uppdrag av Nationella referensgruppen och KB.

En styr- eller expertgrupp kan vid behov tillsätta en arbetsgrupp inom avgränsade områden. Arbetsgrupperna, som även de är rådgivande, kan bestå av medlemmar ur den egna gruppen eller andra experter.²⁴

I och med att folkbiblioteken i ökande antal går med i Libris är det viktigt att deras representation i KB:s inflytandestruktur motsvarar detta. Det finns representanter i inflytandestrukturen i t.ex. Nationella referensgruppen, Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur samt expertgruppen för metadata.

Vid sidan av den egentliga inflytandestrukturen finns dessutom en användargrupp för katalogisering i Libris med representanter för bland annat folkbibliotek. Libris användargrupp katalogisering behandlar frågor om katalogisering i Libris som är gemensamma för Librisbiblioteken. Användargruppen fungerar som stöd och remissinstans för utveckling och praxis av bibliografiskt relaterade frågor som angår Libriskollektivet.

Arbetsgruppen för folkbibliotekens medlemskap i Libris övergår under 2014 till att vara referensgrupp för det fortsatta arbetet med att ansluta folkbibliotek i Libris.

---

²⁴ Handbok – KB:s inflytandestruktur för nationell bibliotekssamverkan 2012-2014
<http://www.kb.se/bibliotek/Inflytandestrukturen-2012-2014/>